

За эти считанные доли секунды, которые, казалось, растянулись на несколько минут, я успел разглядеть и кое-что другое, не менее ужасное. [Кинг 2005, с. 166].

Переводческий комментарий: данный пример является образцом приема компенсации [Рецкер 2010, с. 65]. Прямые соответствия ОЭЖ «*Но это было не самое страшное*» или «*Но и это оказалось не самым страшным/ужасным*» не отражают условия ситуационного контекста. Т.о. выбор переводческого решения связан с необходимостью передачи «двойной» эмфатизации:

формальным отображением эмфазы на поверхностном уровне является использование ОЭЖ - *wasn't the worst*, которую следует сохранить в ПЯ;

коннотативная нагрузка высказывания формируется в условиях экстралингвистической ситуации: напряженная обстановка и оцепенение героев при виде ужасных метаморфоз, произошедших с их другом.

В основе переводческого решения лежит стратегия «одомашнивания», целью которой является приблизить текст перевода к нормам принимающей культуры и т.о. сэкономить мыслительные усилия реципиента [Venutti 2008, с. 108].

Итак, необходимость сохранения поверхностной экспрессивности оригинала и обращение к внеязыковой действительности обуславливают появления субъективного момента в переводческом описании ситуации. Другими словами внесенные преобразования, относящиеся к незакономерным соответствиям, являются результатом интерпретации, продиктованной экстралингвистической ситуацией.

Выводы:

В языке существуют отрицательные эмфатические конструкции, в которых замена отрицательных компонентов является проявлением транскодирования.

Значительное присутствие незакономерных соответствий в переводе отрицательных эмфатических конструкций подтверждает теоретический постулат о первостепенном значении момента интерпретации в переводческом процессе. Применение механизма модуляции при переводе ОЭЖ вызвано необходимостью сохранения экспрессивной функции ОЭЖ.

Преобразования ОЭЖ, относящиеся к незакономерным соответствиям, являются выразительным знаком присутствия личности переводчика в тексте перевода и результатом интерпретации, произведенной под воздействием внеязыковой действительности.

Литература

Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. - Л.: Просвещение, 1981. - 295 с. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы франц. языка / Ш. Балли. - М.: Изд-во иностр. лит., 1955. - 416 с. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин - М.: Флинта: Наука, 2003. - 320 с. Овсянников В. В. Точка зрения переводчика: лекции по университетскому переводоведению / В. В. Овсянников // Учебное пособие для студентов переводческих отделений университетов. - Запорожье: Просвіта, 2010. - 448 с. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. - М.: РВАлент, 2010. - 244 с. Кинг С. Ночная смена / С. Кинг. - АСТ, 2005. - 352 с. King, Stephen. Night Shift / S. King. - Doubleday, 1993. - 368 p. Munday, Jeremy. Introducing Translation Studies. Theories and Applications / Jeremy Munday. - London and New York: Routledge, 2001. - 240 p. Venuti, L. The Translator's Invisibility: A History of Translation / L. Venuti. - New York: Routledge, 2008. - 366 p. Vinay, Jean-Paul and Darbelnet, Jean. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation; translated and edited by Juan C. Sager, M.-J. Hamel / Jean-Paul Vinay, Jean Darbelnet. - Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995. - 358 p. Левицкая Т., Фитерман А. О некоторых способах выражения эмфазы в английском языке. (Интернет - источник. Путь - <http://sch-yuri.ru/pdfs/tetrad-1972-fiterman.pdf>)

СТАХМИЧ Ю.

(Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу)

ІНЖЕНЕРНА ЛІНГВІСТИКА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

В статті розглядається застосування інженерної лінгвістики в забезпеченні роботи автоматизованих систем в науково-технічному перекладі. Зокрема проаналізовано завдання інженерної лінгвістики, визначено суть інженерно-лінгвістичного моделювання, описано різницю між перекладом за допомогою машини і машинним перекладом. Наведено приклади систем автоматизованого перекладу та подано рекомендації щодо покращення їхньої роботи.

Ключові слова: інженерна лінгвістика, інженерно-лінгвістичне моделювання, автоматизований переклад, науково-технічний переклад.

Стахмич Ю.С. Инженерная лингвистика как средство обеспечения автоматизированных систем в научно-техническом переводе. В статье рассматривается использование инженерной лингвистики в обеспечении работы автоматизированных систем в научно-техническом переводе. В частности проанализированы задачи инженерной лингвистики, определена суть инженерно-лингвистического моделирования, описана разница между переводом с помощью машины и машинным переводом. Приведены примеры систем автоматизированного перевода и поданы рекомендации улучшения их работы.

Ключевые слова: инженерная лингвистика, инженерно-лингвистическое моделирование, автоматизированный перевод, научно-технический перевод.

Stakhmych J.S. Language engineering as a means of the computer-aided translation systems provision in the scientific-technical translation. This article addresses the implementation of language engineering in the provision of the computer-aided systems operation in the scientific-technical translation. In particular, the tasks of language engineering are analysed, the essence of the language-engineering modeling is determined, the difference between the computer-aided translation and machine translation is described. The examples of the computer-aided translation systems and the recommendations on the improvement of their operation are provided.

Key words: language engineering, language-engineering modeling, computer-aided translation, scientific-technical translation.

Впродовж останніх років, інтерес до мови надзвичайно зріс. Лінгвістичними питаннями займаються зараз не тільки мовознавці, але також філософи і математики, соціологи і кібернетики, психіатри і програмісти. Одночасно з проникненням лінгвістичної методики в природничі науки і техніку йде зворотній процес математизації і технізації мовознавства, який диктують потреби управління та інформаційної індустрії, які все ширше і ширше застосовують автоматичну переробку тексту. Цей процес розгортається в рамках загальнометодологічного модельного підходу, завданням якого, стосовно мовознавства, є побудова формалізованих аналогів-моделей мови й тексту. Інженерна лінгвістика, яка, за визначенням Р.Г. Піотровського, займається теорією побудови і машинною реалізацією вказаних моделей, лежить на перехресті шляхів гуманітарних наук, математики і техніки.

Хоча за майже п'ять десятиліть існування інженерної лінгвістики на цю тему написано багато статей і книг О.С. Ахманової, Ю.Н. Марчука, Л.Л. Нелюбіна, Р.Г. Піотровського, Ф.А. Циткіної та ін., побудовано і реалізовано на ЕОМ десятки лінгвістичних алгоритмів, багато мовознавців більше знайомі з її зовнішньою історією, ніж з проблематикою і методикою цієї галузі мовознавства, а також її значенням в автоматизованих системах перекладу.

Саме це визначає актуальність нашого дослідження. **Метою** даної статі є детальне вивчення процесу перекладу науково-технічної літератури та ролі інженерної лінгвістики як засобу забезпечення автоматизованих систем в науково-технічному перекладі, що передбачає вирішення наступних **завдань**: проаналізувати завдання інженерної лінгвістики, визначити суть інженерно-лінгвістичного моделювання, описати різницю між перекладом за допомогою машини і машинним перекладом, навести приклади систем автоматизованого перекладу.

Об'єктом дослідження є інженерна лінгвістика як засіб забезпечення автоматизованих систем в науково-технічному перекладі.

Предметом дослідження є особливості застосування досягнень інженерної лінгвістики при забезпеченні роботи автоматизованих систем під час перекладу текстів науково-технічного спрямування.

Як напрям комп'ютерної лінгвістики, інженерна лінгвістика займається питаннями теоретичної і прагматичної реалізації процесів обробки лінгвістичної інформації в двомовній (багатомовній) ситуації, тобто безпосередньо проблемами побудови машинних автоматизованих словників і лінгвістичного забезпечення як систем власне машинного перекладу, так і систем перекладу за допомогою машини. Фундаментальним завданням інженерної лінгвістики, за визначенням Р.Г. Піотровського, є вивчення безпосередньо непростежуваних лінгвістичних об'єктів і зв'язків [Піотровский 1979, с. 4]. Як зазначає Р.Г. Піотровський, такі завдання вирішуються в сучасній науці за допомогою моделювання, тобто методу, при якому досліджується не сам натурний об'єкт, а його аналог – модель [Піотровский 1979, с. 7]. Терміни «модель» і «моделювання» мають в науці різні тлумачення. Наприклад, за визначенням Є.А. Карпіловської, модель – це зразок будови одиниць мови або процесів, що відбуваються за їхньою участю [Карпіловська 2003, с. 19]. За визначенням З.В. Партико, модель – це штучно створений людиною (наприклад, лінгвістом) уявний чи матеріальний пристрій, що імітує функціонування якогось іншого реального об'єкта чи перебіг якогось процесу. Модель є аналогом, виконаним на іншій матеріальній основі, що з певною точністю відтворює реальний об'єкт [Партико 2008, с. 180]. Наприклад, для мов, що використовують абеткову графіку, написане слово є моделлю вимовленого; система комп'ютерного перекладу є моделлю перекладацької діяльності людини; система редагування є моделлю редагувальної діяльності людини.

Відтворювальне інженерно-лінгвістичне моделювання є найбільш розвиненою і завершеною формою «мікромоделювання» мови і механізмів текстотворення. За визначенням Р.Г. Піотровського, розділ мовознавства, який займається теорією, а також практикою відтворювального лінгвістичного моделювання, називають інженерною лінгвістикою [Піотровский 1979, с. 9]. А.Е. Супрун трактує термін «інженерна лінгвістика» ширше, розуміючи під інженерно-лінгвістичним підходом «творчий підхід» до вивчення і використання мови [Супрун 1978, с. 117].

Зараз всі перекладачі працюють за одним і тим же принципом. Береться база текстів, встановлюється асоціативний зв'язок між окремими словами. Якщо текст близький до початкової бази даних, носить формальний характер, переклад виходить достатньо точним. Складнощі починаються, коли треба перекласти довільний текст з масою жаргонних слів і неправильними граматичними конструкціями. Простим перебором варіантів тут не обійтися, необхідно розуміти сенс, тобто відстежувати взаємозв'язок складних структур, що включають не одне і не два слова, проводити морфологічний і синтаксичний аналіз

тексту. Написати ж подібні алгоритми неможливо, не розібравшись, як з такою роботою справляється людський мозок, як організовано мислення, а це вимагає фундаментальних досліджень, якими займалися і продовжуються займатися такі вчені, як О.О. Кришталь, М.М. Амосов та інші українські вчені.

Моделювання перекладу, таким чином, повинно базуватися на уявленнях про мовний знак, інформаційні процеси, способи роботи інтелекту людини, які були б орієнтовані на достатньо формалізоване представлення знань і цих процесів, за допомогою яких переробляються знання і тексти.

Науково-технічний переклад, як підгалузь спеціального перекладу, Ю.В. Ванников розглядає як особливий вид інформаційної діяльності, специфіка якого полягає в обробці вхідного повідомлення в повідомлення, складене з одиниць іншого коду [Ванников 1987, с. 32]. В даному визначенні, науково-технічний переклад розглядається в інформаційному та перекладознавчому аспектах. Науково-технічний переклад набуває все більшого значення в системі науково-технічної інформації внаслідок необхідності постійного і розширеного обміну інформацією про наукові, технічні і виробничі досягнення в умовах міжнародної кооперації. Як зазначає Ю.В. Ванников, розвиток і вдосконалення науково-технічного перекладу як виду інформаційної діяльності відбувається в трьох основних напрямках: науковому, прагматичному і кібернетичному [Ванников 1987, с. 4].

Коли мова йде про переклад за допомогою машини і машинний переклад, то обидва види перекладу називають або автоматичним перекладом, або автоматизованим. Проте Л.Л. Нелюбін розрізняє машинний переклад і переклад за допомогою машини як систему перекладу і як процес перекладу [Нелюбін 1991, с. 16]. За визначенням М. Прохорова, автоматизований переклад – це переклад текстів на комп'ютері з використанням комп'ютерних технологій. Від машинного перекладу він відрізняється тим, що весь процес перекладу здійснюється людиною, комп'ютер лише допомагає йому провести готовий текст або за менший час, або з кращою якістю [Прохоров 2006, с. 65]. Автоматизованому перекладу піддаються не всі тексти, а тільки тексти документів, наукової і технічної літератури та тексти масової інформації та інформатики. Таким чином, автоматизований переклад з'єднує в одне ціле всю ділову прозу.

В даний час найбільш поширеними способами використання комп'ютерів при письмовому перекладі є робота зі словниками і глосаріями, «пам'яттю перекладів», що містить приклади раніше перекладених текстів, а також використання так званих корпусів, великих колекцій текстів на одному або декількох мовах, що дає стислий опис того, як слова і вирази реально використовуються в мові в цілому або в конкретній наочній області.

Робота систем автоматизованого перекладу Trados, Deja Vu компанії Artil, OmegaT, SDLX, Metatexis, Star Transit та Wordfast базується на технології «пам'ять перекладів». Використання технології пам'яті перекладів підвищує швидкість перекладу за рахунок зменшення об'єму механічної роботи. Проте важливо відзначити, що «пам'ять перекладів» не виконує переклад за перекладача, а є могутнім інструментом для скорочення витрат при перекладі текстів, що повторюються.

Важливо також постійно поповнювати базу «пам'яті перекладів», зберігаючи пари сегментів «початковий текст – правильний переклад», а також за допомогою додаткового лінгвістичного забезпечення. Як зазначає Л.Л. Нелюбін, інженерна лінгвістика займається питаннями лінгвістичного забезпечення систем автоматизованого перекладу [Нелюбін 1991, с. 75]. Під лінгвістичним забезпеченням в даному випадку розуміють словники, які використовують в перекладі.

Складання частотних словників і визначення інформаційно-статистичних характеристик зазвичай розглядаються як інженерно-лінгвістичні завдання. Г.В. Єрмоленко подає наступне визначення частотного словника: «частотний словник – це вид словника, в якому лексичні одиниці характеризуються з точки зору ступеня їх вживаності в сукупності текстів, представлених або для мови в цілому, або для окремого функціонального стилю, або для одного автора» [Єрмоленко 1970, с. 105]. Як вказує П.М. Алексеев, частотні словники постають в рамках інженерної лінгвістики в трьох аспектах: по-перше, вони можуть бути отримані за допомогою комп'ютера, тобто інженерно-лінгвістичним способом; по-друге вони можуть служити засобом досягнення лінгвістичних цілей за допомогою комп'ютера; по-третє, статистично-ймовірнісне моделювання лексики або інших мовних рівнів частотними словниками є невід'ємною частиною інженерно-лінгвістичного підходу [Алексеев 1975, с. 54]. Інженерна лінгвістика займається питаннями перетворення частотних словників в автоматичні термінологічні словники або бази даних, які полегшують роботу з системами автоматизованого перекладу при обробці текстів документів, наукової і технічної літератури та тексти масової інформації та інформатики. При цьому, Л.І. Беляєва стверджує, що фундаментальна роль частотного словника в комплектуванні і оформленні автоматичних словників узгоджується з імовірнісною концепцією створення словникової бази для лінгвістичного автомата і імовірнісною стратегією при розробці і реалізації систем автоматизованого перекладу [Беляєва 1996, с. 366].

Розробники систем автоматизованого перекладу повинні враховувати, що існує необхідність активнішого діалогу з системою, досягнення зручності інтерактивної роботи. Сам характер роботи з такою системою має на увазі частіше втручання людини в роботу ЕОМ, фактично сумісну роботу людини і

машини. Існує також можливість інтеграції систем «пам'ять перекладів» з системами машинного перекладу, що дає додаткові переваги в роботі з великими потоками документації. Користувач може витягувати термінологію для подальшої роботи з нею, складати власні словники, підключати додаткові словники і, зрештою, переклад сегментів, які не співпадають з вже наявними в базі перекладів «пам'ять перекладів» здійснюватиметься автоматично. Даний аспект значно полегшив би роботу перекладача.

Література

Алексеев П.М. Статистическая лексикография (типология, составление и применение частотных словарей) / П.М. Алексеев. – Л.: ЛГПИ, 1975. – 120с. *Беляева Л.И.* Автоматический (машинный) перевод / Беляева Л.И., Откупщикова М.Л. // Прикладное языкознание: учебник. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1996. – С.360-388. *Ермоленко Г.В.* Лингвистическая статистика. Краткий очерк и библиографический указатель / Г.В. Ермоленко. – Алма-Ата, 1970. – 250с. *Карпіловська Є.А.* Вступ до комп'ютерної лінгвістики / Карпіловська Є.А. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 184с. Научно-технический перевод / [Ванников Ю.В., Кудряшова Л.М., Марчук Ю.Н. и др.]. – М.: Наука, 1987. – 139с. *Нелюбин Л.Л.* Компьютерная лингвистика и машинный перевод: методическое пособие / Л.Л. Нелюбин. – М.: ВЦП, 1991. – 151с. *Партико З.В.* Прикладна і комп'ютерна лінгвістика: Вступ до спеціальності: [навч. посібник] / Партико З.В. – Л.: Афіша, 2008. – 224с. *Пиотровский Р.Г.* Инженерная лингвистика и теория языка / Р.Г. Пиотровский. – Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1979. – 112с. *Прохоров Н.* "Память переводчика" или Что такое Translation Memory / Н. Прохоров, А. Прохоров // КомпьютерПресс. – 2006. – № 7 (июль) – С.65-67. *Супрун А.Е.* Лекции по языковедению / А.Е. Супрун. – Минск: Изд-во БГУ, 1978. – 143с.

ХАРЛАМОВА Г. О.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядається економічний дискурс із перекладацької позиції. Продемонстровано наявність певних синтаксичних особливостей, які необхідно враховувати при перекладі англomовних економічних текстів.

Ключові слова: економічний дискурс, економічний текст, синтаксис.

Харламова Г. О. Синтаксические особенности перевода текстов англоязычного экономического дискурса. В статье рассматривается экономический дискурс с позиции перевода. Продемонстрировано наличие определенных синтаксических особенностей, которые необходимо учитывать при переводе англоязычных экономических текстов.

Ключевые слова: экономический дискурс, экономический текст, синтаксис.

Kharlamova G. O. Syntactic Features of Text Translation of English Economic Discourse. This article addresses the economic discourse from the translation point of view. It is demonstrated the presence of some syntactic features which should be taken into account in translating of English economic texts.

Key words: economic discourse, economic text, syntax.

Сьогодні напрямок дискурс-лінгвістики переживає бурхливий розвиток як у зарубіжному, так і у вітчизняному мовознавстві. Термін *дискурс* став настільки ж багатозначним, наскільки і популярним. Інтерес лінгвістів до функціонального аспекту мови, синтаксичних процесів, що сприяють структурній економії мовних засобів, які приймають участь в організації та забезпеченні наукового і бізнесового спілкування, обумовлює актуальність даної тематики.

Актуальність нашого дослідження обумовлена значним підвищенням ролі економічного дискурсу в житті українського суспільства в умовах різкої зміни моделі економічного розвитку. Сучасна наука та суспільство вимагають нових розробок оптимізації двосторонніх економічних і політичних документів в умовах значного прискорення на початку ХХІ ст. процесів економічної інтеграції країн до єдиної англomовної спільноти. Отже, **мета роботи** - визначення феномена економічного дискурсу та розгляд англomовного економічного тексту в синтаксичному аспекті. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- конкретизувати феномени «економічний дискурс» та «економічний текст», означити їх місце і роль в англomовному континенті;

- виявити й описати синтаксичні особливості, які характерні для економічних текстів.

Об'єкт дослідження – англomовний економічний дискурс.

Предмет дослідження – синтаксичні параметри економічного тексту.

Критеріальними ознаками економічного дискурсу можуть слугувати: тематична сфера відносин людини у системі економічних зв'язків і відносин, які склались у суспільстві; певна система економічних понять; економічно зумовлені цілі комунікантів, що зумовлюють вибір мовних засобів. *Економічний дискурс* є відображенням лінгвосціокультурної взаємодії, що реалізується в мовленнєвій практиці суб'єктів економічної діяльності [Рибачок, 2005]. До особливостей *економічного дискурсу* відносяться: